

Szép illatja száll a víg szívemre

Vörös Éva beszélgetése Faragó Laura
énekművész, népdalénekes, zenepedagógussal

– Gyönyörű csángó dalokat hallottunk az Ön előadásában. Némelyik ismerős dallam volt, némelyik ismeretlen a mi Bartók Bélán nevelkedett fülünknek. Mennyiben különbözik az oly sokáig elszigeteltségben élő csángók dallamvilága a többségi magyar népzeneétől?

– A moldvai csángó települések zöme honfoglalás előtti, illetve honfoglaláskori, s ennek értelmében a népdalaik mintegy „ötödik dialektusként” magukon viselik a legkeletibb magyarság jellegzetességeit, az úgynevezett csángó stílust. Ez részben különbözik a dunántúli, a felvidéki, az alföldi és az erdélyi népdalkincstől. A csángók népzeneje ugyanis a pentatónia előtti, archaikus, gyermekdalokkal rokon hangrendszeret képviseli, a jellegzetes keleti hangközzel, amelyet úgynevezett „bővített nagyszekundnak” hívunk. A szolmizálni tudók „lá-szi-fá-mi” dallamként azonnal felismerik. A ritmusukban is előfordul egy erőteljes különbözőség, az aszimmetria, amelyet leginkább a bolgár népzeneben hallhatunk. Sőt a csángó népdalok hangközeinek intonációja is különbözik a városi muzsikából ismert „jól temperált” hangközöktől: a csángók zenei hangsora a természetes felhangrendszerre (azaz a temperáció előtti hangrendszerre!) épül. De most ezekbe a fizikai törvényekbe, a hanghullámok találkozásába, s azoknak felhangjaiba (oktáv, kvint, kvart, nagyterc, kisterc) inkább nem bonyolódnék bele. Ami azonban az azonosságot illeti, ami a mi fülünknek ismerős dalként hangzik, annak az lehet az oka, hogy a csiki székelyek állandó kiáramlási és menekülési útvonala évszázadokon keresztül (többnyire) Moldva felé vezetett. Az erdélyi népdalkincset tehát magukkal vitték a csángóföldre. Székelyes csángóknak is nevezzük ezeket a kirajzásokat és ezeket a dallamokat. Még egy jellegzetessége a csángók népzenejének a gazdag díszítés, amely bizonyos hangszereszerűséget kölcsönöz az énekelt dallamoknak – ugyanolyan gazdagon cifrázzák az énekhangot, mint egy-egy furulyás vagy hegedűs. Véleményem szerint ez a gazdag díszítettség (a barokk zenéhez hasonlóan) a hang-erőt, illetve a diszsonanciát helyettesíti – hiszen hangszerük kezdetlegesek –, ami viszont a feszültség érzékeltetését, az érzelmi kifejezést szolgálja.

– Van-e még ma is létjogosultsága a népdalgyűjtésnek, vagy ez már egy teljesen feltárt terület?

– Tekintettel arra, hogy én az 1941-ben Baranyába áttelepült moldvai csángók népdalait és szokásaikat gyűjtöttem, nagyon is volt létjogosultsága ennek a munkának – hiszen Kallós Zoltán az 1940-es években még nem gyűjtött a csángóknál. Moldvában én is jártam 1971-ben, Bogdánfalván, a Kézdivásárhelyhez legközelebbi településen. Én azonban nem kimondottan gyűjtési célból kerültem el hozzájuk, csupán az életükbe óhajtottam (egy rövid időre)

betekinteni. Meghatódva tapasztaltam, hogy a csángómagyar tanító úr döngölt földű (nem padlós!) szobájában ott állt Budapest látképe az éjjeliszekrényen, a Biblia mellett. Rákérdeztem, hogy volt-e már Magyarországon, s a válasz erre: nem! De suttogva elárulta, hogy a tanórák szünetében az iskolakertben azért magyarul beszél a diákjaihoz. Mivel néprajzos nem vagyok, nemigen tudnék hiteles választ adni erre az érdekes kérdésre.

– *A Baranyában élő csángók mennyire tudták megőrizni identitásukat? Milyen erős a hagyományőrzésük?*

– Nagyon erősen őrzik népdalaikat és hagyományait, hiszen ez az életük, és egyébként is hisznek a kimondott, kiénekel szavak erejében. Még ha nem is tudják pontosan egy-egy elfeledett régi szónak a jelentését, akkor is így mondják, hiszen így tanulták a szüleiktől, s így adják tovább. „Így tanultam, így kell továbbadjam!” – ezt sokszor elmondják.

– *Előadásában úgy tűnt, hogy a csángók hitvilága a keresztény hitvilág, egy kis pogány liturgiával színesítve. A fiatalok is magukénak vallják ezt a sajátosságát?*

– A csángók katolikusok. Erős a hitük, mint a gyökéret. Az egyházi liturgia magyar nyelven nem jutott el hozzájuk – hiszen román (vagy olasz) nyelvű papjaik voltak Moldvában, ezért kialakult egy apokrif (elrejtett) vallásosság a köreikben, amely pogány elemeket is őriz. Megtartották régi hiedelmeiket, s mivel ezt a román papjaik nem értették – hiszen a vallásos hagyomány családi körben, magyar anyanyelvükön virágzott –, szinte a csodával határos módon megmaradt számunkra mint a középkorból a mába átívelt hagyomány. Sokszor az *Ó-magyar Mária-siralom* (az első magyar nyelvű, XIII. századi versfordításunk) nyelvét halljuk imáikban, és a középkor nyelvi fordulataival találkozunk énekeikben, történeteikben. A mai fiatalokról nem tudok nyilatkozni, hiszen akikkel én beszélgettem és akiknek a dalait felgyűjtöttem, még az 1890-es évek végén születtek az „őshazában”, Csángóföldön.

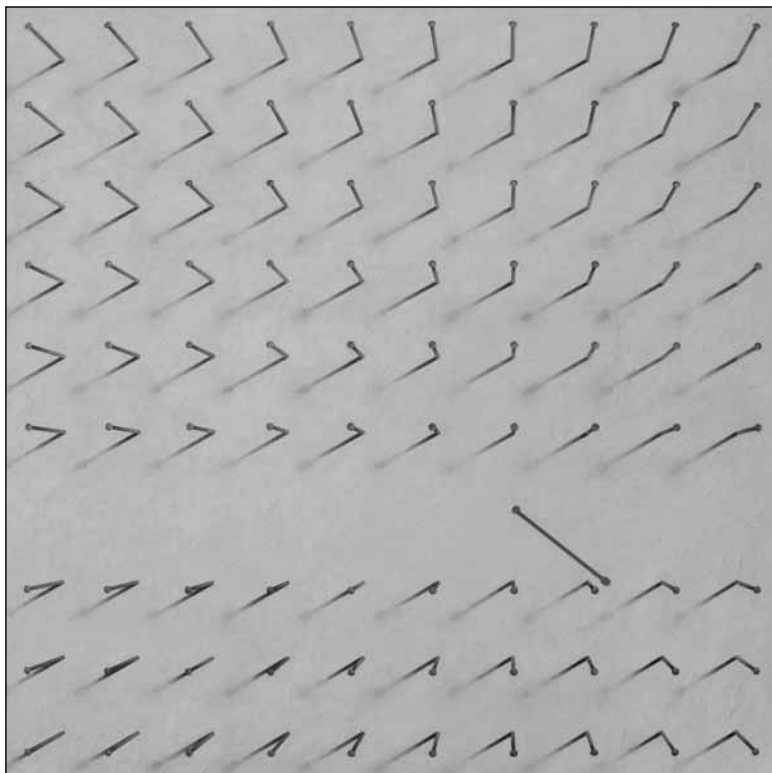
– *Van-e rendszeres művészi kapcsolat a baranyai és a moldvai csángók között?*

– Úgy tudom, igen. De ezt nem művészi kapcsolatnak nevezném, hanem maga az „élet” diktálja. Ezek családi találkozások, amelyekben még élnek a hagyományok, különösen a sátoros ünnepek idején. Hiszen a népművészet lényege, hogy nem szakad még ketté az előadó és a hallgató státusa: önmagukat táplálják, mint a bibliai pelikánmadár.

– *Mikor hallhatjuk legközelebb a művésznőt énekelni, és kapható-e újabb lemeze?*

– Június 18-án műsoros könyvbemutatónk volt a Józsefvárosi Galériában (József körút 70.) a „Szép illatja száll a víz szívére” című néprajzi gyűjtésből, melyet Kobzos Kiss Tamás mutatott be a nagyközönségnek. Ezen az esten neves előadók – Budai Ilona, Bodza Klára, Kobzos Kiss Tamás – mellett jómagam, valamint népdalos tanítványaim énekeltek a könyvben szereplő népdalokból. A könyvhöz egyébként CD-melléklet is tartozik, huszonöt csángó népdal és egy csodálatos csángó népmese hallható a lemezen. És jövőre is lesz egy meglepetés azoknak, akik szeretik a néphagyományt s annak továbbgyűjtését a mai irodalomba: ugyanis az előző könyvem, a „Szülőföldem – zengő anyanyelvem” második kiadása is megjelenik a 2015-ös évi Ünnepi Könyvhétre

a Napkút Kiadó jóvoltából (minthogy a 2003-as, Masszi Kiadónál megjelent könyvem elfogyott). E korábbi könyv alcíme: *Harminchat beszélgetés – írókkal*, a szülőföldről és az írók gyermekkori élményeiről szól. Ez is CD-mellékletes könyv, 36 népdallal. Különlegessége, hogy minden író legkedvesebb népdala hallható a CD-felvételen. Van a népdalok között egy „kakukktójás” is; drága barátunk, Gyurkovics Tibor (aki sajnos már odafönről mosolyog az egészen) próbált megviccelni, és „kedvenc népdalaként” egy saját maga által írt verset diktált föl nekem az „elénekelendő lajstromra” – de mi még olyan kitűnő népzenei alapokat kaptunk az énekórákon, hogy egyből rájöttem a turpisságra. Így a Gyurkovics-vershez magam írtam dallamot. Egyébként önálló dalestem majd az őszi szezonban lesz hallható. A Fészek Művészklubban ünnepeljük Egressy Béni születésének 200. évfordulóját. Főleg Petőfi-dalokat éneklek, nemcsak Egressytől, hanem Mihalovich Ödön, Mosonyi Mihály, Liszt Ferenc és Hubay Jenő dalait is megszólaltatom, sőt Egressy Béni ismeretlen zsolnárfeldolgozásai unikumként hangzanak majd el a nagyközönség előtt; ugyanis kiadatlanok ezek a kották mind a mai napig. A Széchényi Könyvtár Kézirattárában bukkan-tam rájuk Szőnyiné Szerző Katalin jóvoltából, és igen-igen megfogott a reformkor zenéjét idéző, cimbalomszerű, „igazi magyar” harmóniavilág. A Petőfi-dalok Gál Márta zongorakíséréssel hangzanak el, s az esten közreműködik Mécs Károly Kossuth-díjas színművész.

MÁS